

İSLAM KALKINMA BANKASI (IDB)

ÖZET

İslam ülkelerini bir araya getiren siyasi nitelikteki bir uluslar arası örgüt olan "İslam Konferansı Örgütü"nü'nün mali boyutunu temsil eden "İslam Kalkınma Bankası", temelde üye ülkelerin ekonomik kalkınmasını desteklemenin bir aracıdır. Ne var ki, kuruluş yıllarında heyecanla karşılanan bu örgüt, bugün ciddi sorunlarla yüz yüzedir. "İslam ekonomisi"nin küresel düzeyde işleyen kapitalist ekonomik ilişkiler ağına eklemlenmesinin doğurduğu kimi sorunlar, İslam ülkeleri arasında var olan ciddi siyasal sorunlarla birleşmektedir. Bu sorunların çözümü noktasında İKB'nin örgütsel, beşeri ve mali kaynakları ise son derece yetersizdir.

ABSTRACT

Islamic Development Bank (IDB)

Organization of the Islamic Conference is an international organization which brings Islamic countries together in international arena. As a fiscal branch of this organization, Islamic Development Bank is aimed to support the economic development of its member states. Islamic Development Bank has recognized as an attractive and declamatory event in its early years, but it faces many substantial problems in recent years. These problems occurred due to lack of political cooperation between islamic countries and the absence of effective global economic connection. In paralel to these, Islamic Development Bank could not provide any solutions because of its ineffective sources and materials.

İkinci Dünya savaşı sonrasında dengelerin ve şartların değişmesiyle birlikte uluslar arası ya da bölgesel bazı kuruluşlar ortaya çıkmaya başladı. Bunlar arasında her bakımdan en büyüğü Birleşmiş Milletler Teşkilatıdır. Bu teşkilatın bünyesinden Uluslar arası Para Fonu(İMF) ve Dünya Bankası(WB) gibi iki yeni kurum doğmuştur

1970'li yıllara doğru Arap-İsrail savaşı sonrasında ve Church of God adlı tarikata bağlı Dennis Michael Rohan adında Avustralyalı Protestan bir turistin 21 Ağustos 1969 tarihinde Mescid-i Aksa'yı kundaklamayı denemesinden sonra İslam Ülkeleri arasında BM'den sonra Dünyanın ikinci büyük örgütü olan İslam Konferansı Teşkilatı kuruldu. Her siyasi işbirliği kuruluşunda olduğu gibi bu kurumun da mali boyutunu düzenlemek ve üye ülkelerin ekonomik ve sosyal kalkınmasını desteklemek üzere İKB kurulmuştur. İKB ile ilgili diğer bilgileri sınıflandırılmış bazı başlıklar halinde açıklamak daha yararlı olacaktır

KURULUŞ SÜRECİ, AMAÇLARI, ÜYELİK VE ÜYELER

Uluslar arası bir finans kurumu olarak İslam Kalkınma Bankasının kuruluş çalışmaları 16 Aralık 1973'de yapılan İslam Ülkeleri Maliye Bakanları toplantısında açıklanan "Niyet Beyannamesi" ile başladı.Daha sonra Temmuz 1975'de Governörler kurulu toplanarak bankanın statüsünü belirledi ve banka 20 Ekim 1975'de resmen açıldı.

Bankanın kuruluş amacı, İslami İkelere uygun olarak üye olan ülkelerin ya da olmayan Müslüman toplulukların iktisadi ve sosyal kalkınmasını desteklemektir. Bu amaca bağlı olarak üstlendiği görevler, verimli proje ve girişimlere sermaye veya kredi sağlamak, yanı sıra üye ülkelerin sosyal ve ekonomik kalkınması için finans yardımı yapmak en temel görevleridir. Bankanın ayrıca, üye olmayan Müslüman topluluklara fon aktarımı, bazı özel amaçlar için fon oluşturma, sigorta ve sosyal güvenlik fonları gibi, görevleri de vardır.

Bunların dışında Banka, mevduat kabulüne ve kaynakların İslami kurallara uygun olarak işletilmesi konusunda yetkilidir. Yine üye ülkeler arasında dış ticaretin, özellikle sermaye mallarının ticaretinin gelişmesine yardım etmek, üye ülkelere teknik yardım sağlamak, kalkınma faaliyetlerinde çalışan uzman personele İslami konularda bilgi ve eğitim vermek ve bankacılık ve finans faaliyetlerinin İslami kurallara uygunluğunu amaçlayan araştırmalar yapmak ve yaptırmak Bankanın diğer bazı görevleridir.

İslam Konferansı Teşkilatına üye bütün ülkeler İKB'ye üye olabilir. Ancak bunun için sermaye payını ödemiş olması ve banka kurulları tarafından alınan kararları ve şartları kabul etmesi gerekir

Bankanın kurulduğu yıllarda 22 olan üyesi, 2004 yılı sonu itibariyle 55 e ulaşmıştır. Üyeler Afrika, Asya, Avrupa ve Güney Amerika olmak üzere dört kıtaya yayılmıştır. Bu ülkelerin çoğunluğu gelişmekte olan ülkeler sınıfındadır.Ancak bunlardan 22 tanesi BM tanımla-

masına göre halen az gelişmiş ülkeler sınıfında kabul edilmekte; diğer 6 ülkeye de özel sebepler dolayısıyla İKB tarafından az gelişmiş ülke gibi davranılmaktadır

KURUMSAL YAPI YÖNETİM VE SERMAYE

İKB başlangıçta sadece bir kurum iken zamanla dört üyeli bir grup haline gelmiştir. Bunlar İslam Kalkınma Bankası, İslami Araştırmalar ve Eğitim Enstitüsü (IRTI), Yatırım ve İhracat Kredileri Sigortası A.Ş ve Özel Sektör Geliştirme A.Ş.

Bu genişleme bankaya daha geniş iş yapma ve müşterilerine daha iyi hizmet verme imkanı sağlamıştır. İKB Grubu içindeki birimler farklı düzenlemeler içinde çalışmaktadırlar.

Bankanın idari organları; Genel Kurul, Yönetim Kurulu ve Başkanlık'tan ibarettir.

Genel kurul, bankanın en geniş ve en yetkili organıdır. Her üye genel kurulda iki üye ile temsil edilir. Genel Kurul yıllık toplantılarında bankanın bütün çalışmalarını gözden geçirir ve geleceğe yönelik politika ve stratejiler oluşturur.

Yönetim Kurulu, 14 kişiden oluşmaktadır. En fazla hisseye sahip 7 ülke sürekli üye

bulundurur. Geri kalan 7 üye ise diğer üye ülke temsilcileri tarafından seçilir. Yönetim kurulu üyelere 3 yıllığına görevlendirilir. Ancak eski üyeler tekrar üye seçilebilirler. Yönetim kurulu Bankanın bütün operasyonlarının yürütülmesinden sorumludurlar.

Başkan, bankanın uygulamalarından sorumlu en üst yöneticidir. Aynı zamanda yönetim kurulu üyesi de olan Başkan 5 yıllık süre için genel kurul tarafından seçilir. Başkan aynı zamanda Yönetim kurulunun da başkanıdır. Bankanın işlerini Yönetim Kurulunun direktifleri doğrultusunda sevk ve idare eder. Başkana bağlı 3 de başkan yardımcısı vardır. Şimdiye kadar yönetime gelen başkanların hepsi S. Arabistan vatandaşıdır.

Bankada ilk kurulduğu yılda 78 personel varken 2004 yıl sonu itibariyle 887 personel çalışmaktadır. Bunlardan 408 i uzman, 69 u özel statülü, 327 si genel hizmetler ve 83 de mavi yakalılardan oluşmaktadır.

Stratejik plan çerçevesinde Bankanın çalışmaları üç kilit konuya odaklanmıştır: Planlama ve programlama, yoksulluğu azaltma ve alt yapıyı geliştirme.

Banka bütün bu çalışmaları Amaty(Kazakistan), Kuala Lumpur(Malaysia) ve Rabat(Morocco)'ta bulunan üç bölgesel ofisten yürütmektedir. Bunlara ilaveten 8 ülkede de temsilci bulundurmaktadır. Bankanın merkezi S.Arabistan'ın Cidde kentindedir.

Başlangıcında 814.3 milyon İD sermaye ile kurulan İKB 1981 yılında bunu 2 milyon ID'ye çıkarmıştır. 1 İslam Dinarı IMF'nin özel çekme hakları(SDR) ile aynı

değerdedir. Sermaye 1996 yılında da 6 Milyar ID'ye (9 milyar \$) çıkarılmıştır. Bankaya her üye 500 sabit oyla iştirak eder. Bunun üzerine her 10.000 ID için bir oy eklenir ve toplam oylar öylece hesaplanır. S. Arabistan, Kuveyt, Libya, İran ve Türkiye Bankanın 5 büyük hissedarıdır. 2004 yılı sonu itibariyle Bankanın kayıtlı sermayesi 15 Milyar ID, 22.56 Milyar \$; yine 2004 yılı sonu itibariyle ödenmiş sermayesi de 2.73 milyar ID, 5.42 milyar \$ dır

MALİ YAPI VE KAYNAKLARIN YÖNETİMİ

Bankanın düzenli gelir kaynakları arasında üye ülkelerin fonları ilk sırayı alır. Mesela 2001 yılı sonu itibariyle ödenmiş sermaye, rezerve edilmiş fonlar ve kazanılmış gelirler toplamı 5.3 milyar \$'a ulaşmıştır.

Banka mali yapısını ve kaynak yönetimini kendi özel amaçlarına uygun olarak düzenlemiştir. Bu bağlamda Banka fonlarını, kendisinin cari işlemlerde kullandığı likit fonlar, vakıf fonunda toplanan kaynaklar ve finansman faaliyetleri olmak üzere üç başlık ya da üç program altında ele almak mümkündür

Likit Fonlar, Bankanın rutin uygulamalarında kullanmadığı ya da ticaretin finansmanı için gerek duymadığı fonlardır. Banka bu fonları ya uluslar arası finans piyasalarında ya da üye ülkelerin mali piyasalarında değerlendirir. Bankanın İslami kurallara uygun olarak yaptığı plasmanların miktarında 2004 yıl itibariyle bir düşüş vardır. Bu miktar 2000 yılında 1.43 milyar ID iken 2004 yılında sadece 439 milyon ID'dir. Bunun sebebi, bu fonların rutin operasyonlarda, murabahanın finansmanında veya ticaretin finansmanında kullanılmasındandır. 2004 yılında likit fon plasman gelirlerinin net değeri 23.46 milyon \$ dır. Bu da yıllık %2.8 e tekabül eder.

Vakıf fonu, Bankanın özel hesaplarında biriken bazı fonların transfer edilmesiyle 1997'de kurulmuştur. Vakıf fonu az gelişmiş ülkelere ve Müslüman topluluklara yardım temelinde çok fonksiyonlu kaynak sağlar. Bunlar arasında özel yardımlar, burslar, araştırma tahsisatı ve teknik yardımlar vardır. Fonun gelir kaynakları şunlardır: Klasik bankalarda bulunan depozitolardan elde edilen gelirler, yatırım yönetiminden elde edilen karlar, İKB yatırım fonundan gelen net gelir ve murabaha ve diğer yatırımlardan elde edilen gelirler.

Başlangıçta 885 milyon ID bir kaynağa sahip olan vakıf fonunun varlıkları, 2004 yılı sonunda 879.73 milyon ID'ye (1.32 milyar \$) düşmüştür.

Kaynakların yönetimi, başlangıcından beri Banka rutin(geleneksel) sermaye kaynaklarını artırmak amacıyla, fon transferi için, İslami kurallara uygun pek çok program ve finansal araç geliştirdi. Bunların ilki 1980'de uygulamaya konulan Yatırım Depozit Programı(İDS)'dir. Bu yolla yatırımcılara, Bankanın finansman uygulamalarına katılmak suretiyle İslami kurallara uygun bir tercih sunuluyor. Bu program dahilinde Banka yatırımcılardan depozit alıyor ve kısa vadeli yatırım-

larda dış ticaretin finansmanında kullanıyor. Böylece Banka hem kaynaklarını genişletiyor, hem de küçük yatırımcılara gelir sağlamış oluyor. İKB İslami Bankalar Portföyünü (IBP) de yatırım ve kalkınma için bir çıkış kapısı olarak geliştirdi. Bu yolla likit kaynaklar İslami Bankalar ve finans kurumları aracılığı ile üye ülkelerdeki projelerin finansmanında kullanılmış olmaktadır. İKB'ye bağlı Birim Yatırım Fonu ise (UIF) bu bir özel sektör penceresidir ve piyasadaki geleneksel kaynakların yanı sıra yatırımcılara, İslami kurallara uygun yeni kanallar sağlamak için geliştirilmiştir. İhracatı Finansman Planı (EFS) da üye ülkelerin ihracatını teşvik amacıyla tanıtılmıştır. Vakıf Varlıklarını Yatırım Fonu (APIF) vakıfların elinde bulunan gayrimenkul varlıkları değerlendirmek amacıyla oluşturuldu. Alt Yapı Fonu (IIF) ise özel sektörün üye ülkelerde alt yapı yatırımı yapmalarını teşvik amacıyla kuruldu. 2004 yılı itibariyle adı geçen programların kullandıkları fon miktarları: IDS:138.74 milyon \$, IBP 100 milyon \$, UIF 325 milyon \$, EFS 201.03 milyon \$, APIF 45.8 milyon \$'dır.

İKB son zamanlarda "SUKUK"u, dünya para piyasalarından kaynak transferi aracı olarak tanıttı. İlk sukuk proje finansmanında kullanılmak üzere 2003 yılında 400 milyon \$'lık çıkarıldı. Finansman kaynaklarına artan ihtiyacı karşılamak için Banka 500 milyon \$'lık ikinci etap sukuku, 2005 yılı ikinci çeyreğinde çıkarmıştır.

BAĞLI FON VE KURULUŞLAR

İKB Grup özel kararlar ve model uygulamalarla, fakat kendi misyon ve vizyonu içinde zamanla kendini geliştirdi. Kendine bağlı, İslami kurallara göre oluşturulmuş kuruluşlar yoluyla bir seri özel uygulama yaptı. Bu kuruluşların en önemlileri şunlardır:

İslami Araştırmalar ve Eğitim Enstitüsü (IRTI):

Bu kurum İslami bankacılık ve finans alanında eğitim ve hizmet vermek ve araştırmalar yapmak üzere 1981 yılında kurulmuştur. Bu ana görevleri yanında, başka bazı işlerle de ilgilenmektedir. Bunlar arasında en önemlisi İslami bankacılık ve finans alanlarında araştırma ve eğitim yapmak isteyen birey ve kurumlara yardım sağlamasıdır. Bu amaçla 1988 den beri İKB ödülü olarak bilinen uluslar arası bir programı vardır.. Bu çalışma İslam ekonomisi, bankacılık ve finans alanlarında üstün ve seçkin yetenekleri tanımak, ödüllendirmek ve cesaretlendirmek amacıyla planlanmıştır. Her yıl İslam ekonomisi ve İslam bankacılığı arasında değişen bu ödül bankanın amblemini taşıyan bir takdirname ile 40 bin \$ civarında bir miktar paradan oluşmaktadır. Yine bu kuruluş İslam ekonomisi üzerine kitap ve dergi gibi yayınlar da yapmaktadır.

Yatırım ve İhracat Kredileri Sigortası A.Ş (ICIEC) :

Bu kuruluş İKT üyeleri arasındaki yatırım ve ticari işlemleri genişletmek amacıyla 1994 yılında kurulmuştur. Onun asıl misyonu İslami kurallara uygun krediler vermek, yatırım sigortası ve politik riskleri azaltan

araçlar yardımıyla üyeler arasında ihracatı ve dış yatırımları teşvik etmek ve kolaylaştırmaktır. Bu kuruluşun kayıtlı sermayesi 150 milyon \$'dır. Bu sermayenin yarısı İKB, diğer yarısı da ortak 34 ülkenin katkılarıyla oluşmuştur. 2005 yılı sonu itibariyle kuruluşun gerçekleştirdiği proje sayısı 72, bunların maliyeti 475 milyon \$ ve bu faaliyetlerden elde edilen toplam prim ve ücret geliri de 3.25 milyon \$'a ulaşmıştır.

Özel Sektörü Geliştirme A.Ş (ICD):

1999 yılında üye ülkelerin gelişme aracı olarak özel sektörün teşvik edilmesi ve geliştirilmesi rolünü üstlenen İKB'nin bu rolünü tamamlama misyonuyla kurulmuştur. Temel amacı İslami kurallara uygun finansal ürün ve hizmetleri desteklemek, İslami sermaye piyasalarını yaygınlaştırmak, özel sektörün payını artırmak, üye ülkelerdeki girişimcileri desteklemek ve onları kamu sektörüne karşı korumaktır. Bu kuruluş İKB içinde bağımsız bir kuruluştur ve kayıtlı sermayesi 1 milyon \$'dır. Sermayesinin yarısı yine İKB, diğer yarısı ortak ülkeler tarafından sağlanmıştır. 2005 yılı sonu itibariyle 44 ülke ve 5 kamu finans kurumu ana sözleşmeyi imzalamıştır. 2005 yılı içinde 105.13 milyon \$ tutarında 18 uygulama kurum tarafından onaylanmıştır. Kuruluşundan bugüne ise 270.19 milyon \$ tutarında 47 proje onaylanmıştır.

İslami Bankalar Yatırım ve Geliştirme Portföyü (IBP):

Bu program İKB tarafından 1987 de diğer islam bankaları ve finans kurumları arasında kurulan bir güvenlik fonudur. Bu kuruluş İslam bankaları ve finans kurumları arasında, İslami kurallara uygun olarak üye ülkelerde ticareti ve kalkınmayı teşvik amacıyla kaynak transferi yapar. Kuruluşun ödenmiş sermayesi 100 milyon \$, kayıtlı sermayesi de 280 milyon \$'dır. Buna ilaveten İKB tarafından plase edilen 300 milyon \$ emanet varlığına sahiptir. Bu fon bir mudarib olarak İKB tarafından yönetilir. İKB'nin de arasında bulunduğu 22 İslam bankası ve finans kurumu bu kuruluşta ortaktır.

Birim Yatırım Fonu (UIF):

Üye ülkelerde doğrudan yatırımları teşvik amacıyla İKB'nin özel sektöre açılan bir penceresi olarak 1989 yılında kurulmuştur. Esas amacı İKB kaynaklarını transfer etmek ve yatırımcılara İslami kurallara uygun yatırım fırsatları sağlamaktır. Geçen 5 yılda 100 milyon \$'dan 325 milyon \$ güce ulaşan bu kuruluşun halen 11 ülkeden 27 ortağı bulunmaktadır. 2005 yılı itibariyle toplam finansmanı 1.52 milyar \$'a ulaşmıştır.

Altyapı Fonu (IIF):

İKB bünyesinde oluşturulan bu fon 2001 yılda kurulmuştur. Fon üye ülkelerde alt yapının geliştirilmesi üzerine odaklanan ilk özel yatırım fonudur. Yine bu fon öz sermayede ve altyapı projelerinde öz sermaye-yatırım ilişkilerinde veya üye ülkeler arasında altyapı-en-

düstri ilişkilerinde değerlendirmek üzere uzun vadeli sermaye sağlamaktadır. Yine Fon üye ülkelerde temel altyapı alanlarında yatırım fırsatları sağlar. Fonun yoğunluk merkezi enerji üretimi, telekomünikasyon, taşımacılık, enerji, tabii kaynaklar, su kaynaklarının geliştirilmesi, ve İslami finans ve sermaye piyasası kurumlarıdır. Fonun yatırım kapasitesi 730.5 milyon \$'dır ve bunun 200 milyon \$'ı tamamlayıcı finans servisi içindir. Şeriat uyumlu tamamlayıcı hizmet servisi sadece öz sermaye ile planlanmıştır. 2005 yılı sonlarına doğru Fon 5 ülkede 8 proje için 332 milyon \$ harcama yapmıştır. Yine bu yılın sonuna kadar toplam yatırımlarından 48.46 milyon \$ gelir sağlamıştır. Bunun 33.40 milyon \$'ı kar paylarından, 15.06 milyon \$'ı da gerçek sermaye kazançlarından elde edilmiştir. Yönetim gideri ve diğer masraflar ödedikten sonra net kazanç 42.7 milyon \$'dır.

Vakıf Varlıkları Yatırım Fonu(APIF):

Endonezya'da 1997'de yapılan 6.Evkaf bakanları toplantısında alınan karara göre 2001 yılında kurulmuştur. Ortakları arasında İKB yanı sıra 9 katılımcı daha vardır. Fondan yoksullar, muhtaçlar, öksüzler, yaşlılar ve engelliler yararlanmaktadır. Fon gayrimenkul varlıkları İslami kurallara uygun yatırımlar yoluyla geliştirmek üzere kurulmuştur. Katılımcıların en az kendi yatırımlarında elde ettikleri kazanç kadar bir geliri garanti etmek istediği fonları, İKB yönetmektedir. Fonun kuruluş sermayesi 51 milyon \$ olarak bağışlardan elde edilmiştir. Daha sonra 2003 yılında bu miktar 55 milyon \$'a çıkarılmıştır. İKB çalışmaları desteklemek amacıyla fona 50 milyon \$'lık bir yardım yapmıştır. Yine Banka fizibilite çalışmalarında kullanılmak üzere 250 milyon \$'lık bir teknik yardım paketini de onaylamıştır. 2005 yılı boyunca fon 41.77 milyon \$ tutarında 8 çalışmayı onaylamıştır. Bu fon kuruluşundan 2005 yılı sonuna kadar toplam 135.1 milyon \$ tutarında 31 çalışmayı onaylamıştır.

Dünya Vakıf Kurumu(WWF):

Bu kurum da 2001'de resmi vakıf kuruluşları ile özel sektörden hayırseverlerin katkılarıyla kurulmuştur. 2005 yılı sonunda 15 katılımcının bağışları toplamı 42 milyon \$'dır. Burada İKB'nin katkısı ise 25 milyon \$'dır. Kurum kaynakları yönetmek, yatırımlar yapmak ve gelirleri vakıf kurallarına uygun olarak harcamakla yükümlüdür. Ayrıca İslami kurallara da uygun davranmak zorundadır. Kurumun bir sosyo-ekonomik kuruluş olarak görevine gelince; İslam toplumlarının kalkınmasını ve yoksulluktan sıkıntı çeken toplulukların acılarının sona erdirilmesini amaçlayan sürdürülebilir kalkınma plan ve programlarına katkı sağlamaktır. Bu kurumun amaçları ise vakıf kurumları arasında iletişim kurmak ve bu çalışmaları desteklemek ve koordine etmek, ilgili alanlarda danışmanlık yapmak, yoksulluğun azalmasına ve insanlığın kalkınmasına eğitim, sağlık ve sosyal kurumlara program desteği, öğrencilere burs, mal ve hizmet temininde kolaylıklar sağlamak ve İKB' üye ülkelerde vakıf yasalarında birliğin sağlanması

sına katkı yapmaktır. Bunların dışında kurum, IRTI ile işbirliği yaparak, bir vakıf data bank kurulmasını planlamaktadır. Yine kurum Kuveyt kamu evkaf kurumu ve IRTI ile işbirliği yaparak yeni bir vakıf yasası hazırlığına başlamıştır.

Uluslar Arası Biyosalın Tarım Merkezi(ICBA):

Bu merkez kar amacı gütmeyen uygulamalı bir araştırma ve geliştirme merkezidir ve Haliç İşbirliği Konseyine üye ülkelerde tuzdan yararlanma, acı su ve deniz suyu tarımı üzerine yoğunlaşmış ve bu alanda uzmanlaşmıştır. Merkezin temel amacı çevreye ve iktisada yararlı bitkiler üretmek, su kaynakları içinde tuzun değerini tanıtmaktır. Merkezin bir diğer amacı da İslam dünyasında başka topluluklara hizmet sağlamanın yanı sıra sonuçları diğer araştırma merkezlerine aktarmaktır. Merkez 2005 yılında çeşitli kuruluşlardan çok önemli destekler sağlamıştır. Bu da İKB'nin üye ülkelerde tuz konusunda araştırma geliştirme için sağlanan fonların artırılmasıyla kaynak transferinde de büyük genişleme olduğunu göstermiştir. 2001-2005 yıllarında yapılan bağışların miktarı 3.66 milyon \$ civarındadır. Merkez ayrıca Atom Enerji Ajansı v.b bazı uluslar arası kuruluşların danışmanlık projelerini de üstlenmiştir.

Networks(OICIS-NET):

İKB, İslam Zirve konferansı önerisine göre, üye ülkeler arasında bilgi ve iletişim teknolojisini teşvik amacıyla İslam Konferansı Teşkilatına bağlı Bilgi Sistemleri Ağını(ISN) kullanmaya başladı. OICIS-NET bir risk ortaklığıdır ve 2000 yılında İKB ve Malezya'dan Mimos firması arasında kurulmuştur. Bu program temel olarak bilgi hizmeti, e-ticaret, internet hizmeti ve danışmanlık hizmeti sunmaktadır. Ana amacı da değişimi ve İslam Konferansına üye ülkelerde bilgi kaynaklarının paylaşımını artırmaktır. Şirket halen iki internet, bir de ticaret ağına sahiptir. Ortaklığın %51 ini İKB elinde bulundurmaktadır. Şirketin kayıtlı sermayesi 2.6 milyon \$ olup tamamı ödenmiştir.

Suudi Arabistan Kurban Etlerini Değerlendirme Projesi:

Haccın en önemli ritüellerinden birisi de hayvanların kurban edilmesidir. Bu geleneğin uygulanmasının pürüzsüz, planlı ve derli toplu yapılmasında hacılara yardımcı olmak üzere Suudi Hükümeti tarafından kurulmuş ve yönetimini ve her türlü sorumluluğu da İKB'na vermiştir. Proje hakkında çeşitli dillerde bastırılan broşürler, kitapçıklar ve posterler vasıtasıyla geniş bilgi verilmektedir. 2005 yılında toplam koyun kurban sayısı 503,954 idi. Bunlardan 272.000 koyun eti 23 İslam ülkesine gönderildi. Kalan 231,954 koyun eti ile 4,495 deve ve siğir eti harem bölgesindeki yerli yoksul halka dağıtıldı.

Üye Ülkelere Kalkındırma Yardımı:

Asıl görevi gereği İKB üyelerine başlıca üç yolla giriş sağlamaktadır. Bunlar, rutin uygulamalar(proje finans-

manı ve teknik yardım gibi), ticaretin finansmanı ve vakıf fonu uygulamalarıdır. İKB'nin çoğu üyeleri artan kalkınma ihtiyaçlarından dolayı ortaya çıkan kaynak eksikliğini dolduracak köprü finansman aramaktadır. İKB diğer çok taraflı bankalar gibi kaynak eksikliğini üstesinden gelmeleri için onlara finansal destek sağlamaktadır. Bu destek, ülkelerin ekonomik kalkınmalarına katkı yaptığı sürece devam edecektir. İKB'den Üye ülkelere giden net kaynaklar 2005 yılına kadar giderek artmıştır ve bu yılın sonunda toplam 7.2 milyar \$'a ulaşmıştır. Üye ülkelere artan bu kaynak transferinin onların kalkınma sürecinde çok önemli bir rol oynayacağı beklenmektedir.

Başlangıcından beri İKB'nin sağladığı toplam finansman miktarı 38.3 milyar \$ dır.

İKB Finansal Operasyonları(1996-2005)	
Toplam Proje Finansmanı (Olağan Sermaye kaynaklarından finansman, Sukuk kaynaklarından finansman ve teknik yardım)	14.4 milyar \$
Ticari Finansman	23.3 milyar \$
Özel Yardımlar	0.6 milyar \$
Toplam	38.3 milyar \$

Bu tabloya göre ticari finansman faaliyetleri %61 oranla hakim sektör konumundadır. %37 ile proje finansmanı onu takip eder ve özel yardımlar da %2 paya sahiptir. Banka ile yanyana diğer bağlı kuruluşlar ve İKB Grup üyeleri bu finansman çalışmalarına katılmışlardır. 1996-2005 periyodunda İKB grubu toplam 4754 işlem onaylamışlardır. Bunlardan 1883'ü proje, 1787'si ticari finansman işlemleri ve 1084 ü de özel yardım operasyonlarıdır. Sektörel dağılıma gelince Kamu kullanımına %37, sosyal hizmetlere %17, Tarıma %37, Taşıma ve iletişime %31 ve diğerlerine %15 kaynak aktarılmıştır.

Proje Finansmanı ve Teknik Yardım:

Çeşitli şekillerle devam etmekte olan Proje finansmanı yöntemi, üye ülkelerde üretim kapasitesi artırımında çok önemli rol oynamış, yanı sıra bazı projeleri genişletmiş bazılarının da ayakta durmasına katkı sağlamıştır. Kendi projelerinin finansman stratejilerini daha olumlu hale getirme gayretlerinin bir parçası olarak Banka, her üye ülkeye yeterli proje akışını sürdürmek istiyor. Proje finansmanı yıllardır, Bankanın orta ve uzun vadede üyelerinin bu finansal yardımları rahatça kullanabilmesi için yaptığı çalışmalarından dolayı devasa bir gelişme göstermiştir. 2004 yılında İKB'nin onayladığı rutin uygulamaların(projeler, teknik yardımlar ve sukuk) toplam tutarı 1.5 milyar \$'dır. Aynı yılda İKB Grubunun onayladığı tüm rutin uygulamaların toplam tutarı ise 14.4 milyar \$'dır.

İKB'nin stratejik planına göre gelecek 5 yılda Grubun üzerinde duracağı üç önemli stratejik amaç vardır. Bunlar yoksulluğu azaltma, üye ülkeler arasındaki işbirliğini teşvik ve İslami finansa dayalı endüstriyi ve bu

alanda çalışan kurumları teşvik. İKB, Çok Taraflı Geliştirme girişiminin aktif bir üyesidir. Bu alanda Banka, özellikle Afrika ülkeleri ve ilgili kuruluşlarla işbirliği üzerinde durmaktadır. Bu kuruluşlardan en önemlileri:

Afrika İktisadi Birliği (NEPAD), İKB Afrika ülkelerinin kalkınma çabalarını desteklemek amacıyla onlara yapılan mali yardımları önemli derecede yükseltmeye karar verdi. Özellikle yukarıda sözü edilen birliğe desteklerini artırdı. Bütün bu çalışmalar Afrika ülkelerinden Burkino Faso'nun başkenti Ouagadougou'da 2002'de yapılan guvernörler toplantısında alınan kararlar doğrultusunda yapılmaktadır. Bankanın 2003-2004 yıllarında onayladığı projelerin toplam tutarı 849.76 milyon \$ dır.

İKB Ağır Borçlu Yoksul Ülkeler(HIPC) programıyla da ilgilenmektedir.2004 yılında banka bu program çerçevesinde 7 Afrika ülkesine destek olmuştur.

Çok Taraflı Kalkınma Bankaları ile Finans İşbirliği, bir projenin birden fazla kurum tarafından desteklenmesidir. Böyle bir projeye İKB yanında uluslar arası bankalar da destek olmaktadır. Bu durumda İKB özel ortak konumundadır. 2005 yılında bu şekilde 13 ülkede 18 projeye finansman sağlanmıştır. Bu projelerin toplam maliyeti 1.1 milyar \$ dır. Burada bankanın katkısı %27 ile 292 milyon \$ a ulaşmaktadır. Diğer finansman ortakları ise Afrika Kalkınma Bankası, Arap Bank, Arap Fonu, Kuveyt Fonu, Arap Yatırım Bankası, OPEC fonu, ve Batı Afrika Kalkınma Fonudur.

Acil ihtiyaçların finansmanı, İKB üye ülkelerde ve Müslüman topluluklarda afet yardımlarını desteklemektedir. Yakın geçmişte İKB İran ve Türkiye'ye deprem yardımları yapmıştır. Buna benzer dünyanın pek çok afet bölgesine banka değişik biçimlerde yardımlar yapmıştır.

Değerlendirme Uygulamaları ve alınan tecrübeler, Banka 1990 yılında bir değerlendirme ofisi kurmuştur. Bu ofis tamamlanmış ya da halen devam eden projelerle ilgili değerlendirmeler yapmaktadır. Ofis kuruluşundan beri 260 uygulama yapmıştır. Bunlardan 235 i tamamlanmış proje, 22 si özel değerlendirme ve 3 ü de Dünya bankasına ait projedir.

Bu değerlendirme uygulamalarından öğrenilen derslere gelince genellikle iki şekilde açıklanabilir. Birincisi etkinliği amaçlayan uygulamalı derslerin yararı ve İKB'nin rasyonelliğini artıran dersler. İkincisi kalkınmayla ilgili dersler. Bu da ilgili ülkelere banka katkısının sosyo-ekonomik etkinliği üzerine odaklanmıştır. Değerlendirme tavsiyeleri genellikle gelecekte banka operasyonlarının etki ve kalitesinin artırılması temelinde yapılmaktadır. Bu dersler ayrıca Bankanın proje yönetimini içeride ve dışarıda garanti ettiğini açıklamaktadır.

ÜYELER ARASINDA İŞBİRLİĞİNİ TEŞVİK

Kuruluşundan beri Banka, üyeler arasında ekonomik işbirliğinin teşvikini en önemli bir amaç ve görev olarak sürdürmektedir. Bu konu stratejik planda da yerini almış ve bunun İKB'nin üç amacından biri olduğunu açıklanmıştır. Banka bu amaçla bazı uygulamalar yapmış ve başkalarına iştirak etmiştir.

Ticaretin Finansmanı, 1977'de başlamış ve başlıca iki alanda devam etmiştir. İthalat ve ihracatın finansmanı. Bunun dışında UIF, İTFO ve İBP gibi özel fonlar tarafından da ticarete finans sağlanmıştır. Bunlara ek olarak Grup bünyesindeki bazı kuruluş ve programlar ticaretin finansmanında zaman zaman yer almaktadırlar. 2005 yıl sonunda bu uygulamalar keskin bir artış göstermiş ve 23.27 milyon \$ olarak gerçekleşmiştir. 2005 yılı boyunca Grup içindeki bu uygulamaların genel toplamı ise 26.55 milyon \$ dir.

İthalatın finansmanı alanında İTFO şu ana kadar en çok finansman sağlayan programdır. Bu fon bankanın kendi kaynaklarından beslenir ve kaynaklar temel malların ithalatı için aktarılır. Fonlar sendikasyon ya da murabaha yoluyla kullanılır. 2005 yılında bu iki yolla aktarılan fon miktarı 546 milyon \$'dır. İTFO 2005 yılı boyunca toplam 21 ülkeye 83 operasyonu onaylamıştır ve bunların tutarı 1.97 milyar \$ dir. Bunlar da göstermektedir ki söz konusu uygulamalar zamanla kuruluşundan bu yana 50.52 milyon \$ dan 2005 yılı sonu itibarıyla 18.42 milyar \$ a ulaşmıştır. Bunlar ham petrol , petrokimya , sanayi ara malları ve sıvı yağ ithalatında kullanılmıştır.

İhracat Finansman Programı(EFS) hem geleneksel hem de yeni ürünlerin ve hem de sermaye mallarının, katılımcı ülkelerden ihracatını teşvik eder. EFS'nin kendine ait üyeleri, sermayesi, bütçesi, ve kaynakları vardır ve hesapları ayrı olarak devam etmektedir. Fonun halen 26 üyesi vardır ve toplam sermayesi 170 milyon ID dir. İKB'nin katkısıyla bu miktar 320 milyon ID'ye ulaşmaktadır. 2005 yılı sonuna kadar 1.41 milyar \$ tutarında 230 işlem yapılmıştır. Sadece 2005 yılı içinde ise 270 milyon \$ tutarında 18 işlem yapılmıştır.

Bunların dışında Hartum Arab Bankası ile İKB arasında kurulan özel bir program, Ticari İşbirliği ve Teşvik Programı(TCPP) v.b. bazı programlar daha vardır.

İSLAMİ FİNANS SEKTÖRÜNÜ VE FİNANS KURUMLARINI TEŞVİK

İslam bankacılığına katkısı, stratejik planda belirtildiği şekliyle İslam bankacılığını teşvik bankanın başlıca amaçlarından biridir. Bu bağlamda İKB üye ülkelerde İslam bankacılığını teşvik ve güçlendirme konusunda önderliğini sürdürmektedir. Sonuç olarak İslam bankacılığı pratik ve alternatif bir sistem olarak kaynak transferinde ve yatırımların dünyanın pek çok belgesine yönlendirilmesinde giderek yavaş da olsa yaygınlaşmaktadır.

İKB, İslam Bankacılığı Sektörünün uluslar arası düzeyde düzenli biçimde bir mekanizma üretmesine katkı sağlamaktadır. Bu sayede üye ülkeler merkez bankalarıyla ilişkilerini güçlendirecek ve belli başlı klasik bankalara karşı İslam bankacılığının bir itibar kazanmasına yardım edecek. İslam bankalarının yeni dünyada daha rekabetçi bur güce kavuşması için İKB, yeni girişimler ve İslam bankacılığı endüstrisi için bazı yeni sistemler geliştirerek onlara desteğini sürdürmektedir. Bunların amacı İslami finans ürünlerinin standartlaşmasına, daha rekabetçi, şeffaf ve pratik olmasına katkı yapmaktır. Bütün bu gayretlerin, İslami finans kurumlarının gelişmesine olumlu katkılar yapması beklenmektedir.

İKB tarafından proje finansmanında halen kullanılan teknikler, kredi sağlama, öz sermaye desteği, leasing, kar ortaklığı, taksitli satış ve istisnadır. Banka geleneksel kaynakları transfer etmek için bir çok program geliştirmiştir. Bunlar arasında, İTFO, EFS, İBP ve UIF bulunmaktadır. Bu programlar ticaretin finansmanında murabaha yoluyla kullanılmaktadır. Son zamanlarda Banka uluslararası piyasalara kaynak transferi için "sukuk" adıyla varlığa dayalı İslami Bono çıkarmıştır.

İKB üye ülkelerde özellikle kendi öz sermayesiyle İslami Bankalar kurarak o ülkelerin ekonomilerine katkı sağlamaktadır. Halen Banka 28 İslam Bankası ya da finans kurumuna öz sermaye koyarak ortak olmuştur.

İslam Bankaları ve finans kesimiyle bütünleşme, Bankanın en önemli çalışma alanlarından biridir. Banka, aşağıda isimleri bertilen Enstitüleri kurarak, İslam bankacılığının daha şeffaf ve daha sağlam hale gelmeleri ve işbirliği yapabilen, yönetim standardına ulaşmış ve risk yönetiminde uzmanlaşmış birer kurum olmaları için çalışmaktadır. Bu enstitüler şunlardır:

İslami Finans Kurumlarının Yönetim ve Denetimi(AA-OIFI)

İslami Finans Hizmetleri Kurulu(IFSB)

Uluslar Arası İslami Finans Piyasası(IIFM)

Likit Yönetim Merkezi(LMC)x

İslami Finans ve İslam Bankaları Genel Konseyi(GCIBFI)

Uluslar Arası Ticari Uzlaşma ve Hakemlik Merkezi(IICRCA)

Bunların dışında İKB İslam bankalarının yıllık toplantılarının düzenlenmesi ve yönetilmesi ile ilgili çalışmaları da yapar. Bu toplantılar, genel ilgi alanlarında danışma ve tartışma imkanı sağlar. Ayrıca bu fırsatların tanımlanması ve işbirliğinin artırılması yolunda yeni yöntemler üzerinde durulur. Bu toplantılar operasyonel yöneticiler ve yatırımcılar arasında ve kurum yöneticileri arasında olmak üzere iki seviyede yapılır. Bu ikinci düzey toplantıdan sonra guvernörler kurulu toplanır. Banka, İslam bankalarına kapasite artırmak, operasyon

kapasitesini güçlendirmek ve finans ağını genişletmek için teknik yardım sağlar. Ayrıca Banka İslami bankacılık ve finans konularına dikkat çekmek üzere pek çok makale hazırlamış ve uluslararası forumlarda katılımcılara takdim etmiştir.

ULUSLAR ARASI KURULUŞLARLA İŞBİRLİĞİ

İKB bir çok kuruluşla işbirliği ve iş ilişkilerini genel vizyon ve amaç ortaklığı kurarak geliştirdi. Stratejik planda üye ülkelerde gelişmişlik düzeyini artırmak için koordinasyonun önemine ve diğer gelişmiş partnerlerle stratejik ortaklığa vurgu yapılmıştır. Bu bağlamda bazı çalışmalar aşağıdaki şekliyle özetlenebilir.

İslam Konferansı Teşkilatı ve bağlı kuruluşlarla işbirliği, İKB bu kuruluş ve kendine bağlı kuruluşlarla yakın işbirliğini sürdürmektedir. Banka aynı zamanda güncel konularda da İKT'ye destek olmakta ve İKT'nin sekreteryası, yardımcı organları, özel kuruluşları ve bağlı kuruluşları ve özellikle de İslam Ülkeleri İstatistik, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar ve Eğitim Merkezi (SESRTCIC) ile yakın bir çalışma ve işbirliği içinde bulunmaktadır. Bunun dışında Ticareti Geliştirme Merkezi (ICDT), Ticaret ve Sanayi Odası (ICCI) ve Teknoloji Üniversitesi (IUT) ile de yakın işbirliği içindedir. Bu kuruluşlarla Banka arasındaki işbirliği, ilgili alanlardaki araştırmaları, eğitimi ve bilgi değişimini kapsamaktadır.

İKB, İKT himayesi altındaki bazı kuruluşlara finans desteği de yapar. Mesela Banka, İKT Genel sekreterliğinin yeniden yapılandırılması ve onun, yeni bin yıldaki etkinliği çalışmasına finans desteği sağlamıştır. Hatta banka, iç ticaret, eğitim, okuma-yazma ve sağlık alanlarında '21. yy. toplumunu hazırlama' zirve önerisine göre kurulmuş özel ekipler içinde yer alarak, çalışmalara aktif biçimde katılmıştır.

Banka İKT'na bağlı Ekonomik ve Ticari İşbirliği Daimi komitesi Bakanlar toplantısına katılmanın yanı sıra diğer bazı komitelerin toplantılarını da düzenli olarak takip eder. Bu toplantılar yoluyla ortak ilgi alanlarına katılma imkanları ortaya çıkarılmış olmakta ve ekonomik işbirliği için özel önlemler tavsiye edilmektedir. Banka COMCEC himayesinde EFS ve ICIEC gibi kuruluşların güçlenmesiyle sonuçlanan pek çok çalışmayı üstlenmiştir. 2005 yılında İKB 20.dönem COMCEC toplantısına katılmış ve aşağıda adları geçen konular ele alınmıştır: Üye ülkelerin Sermaye piyasaları arasında işbirliğinin teşviki, iç ticaretin yaygınlaşması, altına dayalı ticari ödeme anlaşması ve İKT üyeleri arasında tercihli ticari ticaret sisteminin iskeletinin oluşturulması için 1. turun başlatılması. Bu toplantılarda görüşmelerin ana teması üye ülkeler arasında ticaret ve taşıma kolaylıklarının Banka tarafından nasıl destekleneceği idi. COMCEC'in 20. yıllık toplantısı sonunda COMCEC Koordinasyon Ofisi, İKB işbirliği ile İKT ekonomi konferansını düzenledi. Bu konferans üç bölümden oluştu. İş forumu, tartışma paneli ve bakanlıklar arası beyin

fırtınası oturumu. Bakanlıklar arası oturumda iş forumu ve tartışma panelinden ortaya çıkan sonuçlar ele alınmıştır. Bunlar, İKT üyeleri arasında ticaret ve yatırımların teşviki ve İKT Ekonomik ve Ticari işbirliğinin kurumsal yapı ve mekanizmalarının artırılmasıdır.

İKT Bilim ve Teknoloji İşbirliği Daimi Komitesi (COMSTECH) bir başka kuruluştur. Banka bu kuruluşla da yakın işbirliğini sürdürmektedir. İşbirliği, üye ülkelerin bilimsel ve teknolojik olarak gelişmesi için oluşturulmuş pek çok projeyi gerektirmektedir. Bu nedenle banka COMSTECH ile işbirliği yaparak 2005 yıl içinde bir çok konferans düzenlemiştir. Bunlar arasında (i) Pakistan'da uydu teknolojisi ve uygulamaları semineri (ii) Deniz suyunun arıtılması konusunda teknolojik ilerlemeler, UAE (iii) Tıbbi ahlak ve güvenlik semineri

Diğer kurumlarla işbirliği alanında Banka, kendi gelişme gayretlerini desteklemek, sinerji ve koordinasyon için üye ülkelerdeki finans kuruluşları ile ittifaklar geliştiriyor. Bazı milli ve yerel finans kuruluşları finansman geliştirme konularında çok önemli rol oynamaktadırlar. Bu kuruluşlar OPEC, Uluslar Arası Kalkınma Fonu ve İKB ile beraber Arap Koordinasyon Grubunu oluşturdu. İKB kuruluşundan beri bu grupla iyi ilişkilerini sürdürmektedir. Yine Banka üye ülkelerdeki diğer ilgili kuruluşlara katılarak finansman projeleri koordinasyon rolünü sürdürmektedir. Geçen yıllarda Banka Grupla Bağımsız Milletler Topluluğu içindeki üyeleri arasında finans projelerini grup üyelerine tanıtmak amacıyla birkaç kere yuvarlak masa toplantısı düzenledi. Bu toplantılar genellikle iki aşamada yapılmaktadır. İlk aşama uygulama direktörleri düzeyinde ve yılda iki kere; ikinci aşama başkanlar düzeyinde ve yılda bir kere yapılır.

Milli kalkınmayı destekleyen finans Kuruluşları, İKB özel sektörün etkin biçimde desteklenmesine katkı yapmak amacıyla bu ulusal kalkınma (NDFI) kuruluşuyla çok ciddi çalışmalar yapmaktadır. NDFI ile işbirliğinin temel amacı özel sektörü geliştirmek, KOBİ'lerin finansman sorunlarının çözümüne katkı yapmak, üye ülkelerdeki özel sektör temsilcilerine ulaşmak ve onların finansman sorunlarının çözümüne katkı sağlamaktır. Bu amaç için banka leasing ve taksitli satış ya da KOBİ finansmanı konusunda kolaylıklar sağlar. Finansman yollarının desteklenmesi Bankanın operasyonlarını daha etkili hale getiriyor ve sigorta kapsamı daha çok firmaya genişletiliyor

İKB guvernörler kurulunun yıllık toplantıları sonrasında her yıl NDFI ile bir toplantı yapılır. Bu toplantıda NDFI arasındaki işbirliği ve koordinasyonla ilgili operasyonel ilişkiler ve bu kuruluşlarda kapasite artırımı için gereken teknik yardım gibi konular tartışılır. Bu finansman yöntemlerinin yararının daha da artırılması için Banka sınırsız destek sağlamıştır. %25 e kadar alt projeleri onaylamak üzere NDFI'ye yetki vermiş ve Bankanın yaptığına ek olarak NDFI de %3-5'e kadar destek sağlamıştır. Bankanın NDFI ile Tahran'da 2004 yılında

yaptığı 26. yıllık toplantıda SME'nin karşılaştığı zorluklar tartışıldı ve bu girişimler fakirliğin azaltılması ve kırsal alanlarda refahın artırılması için yenilikçi ve modern bankacılık ürünleriyle desteklenmesi gereği vurgulandı.

Banka bölgesel kuruluşlarla ve özellikle İKB' üye ülkelerdeki kuruluşlarla yakın işbirliği içindedir. Bunlar arasında Arap Mağrip Birliği (AMU) Ekonomik İşbirliği Örgütü (ECO) Haliç İşbirliği Konseyi (GCC) ve Batı Afrika Ülkeleri Ekonomi Komitesi (ECOWAS) dır. Bu çalışmalar üye ülkeler arasındaki sosyal ve ekonomik kalkınmayı teşvik için adı geçen kuruluşlar arasında işbirliğini kolaylaştırıcı bir çatı oluşturuyor. Banka yine bölgesel kuruluşlara çeşitli alanlarda projelerini uygulayabilmek için finansal ve teknik yardım sağlamaktadır. Ayrıca banka Asya ve Afrika'daki bölgesel gruplar arasında işbirliğini kolaylaştırmak için Asya Kalkınma Bankası ile Afrika Kalkınma Bankası nezdinde girişimlerde bulunmak üzere inisiyatif almıştır.

Bunların dışında Banka çok taraflı finans kuruluşları ve Birleşmiş Milletlere bağlı kuruluşlarla da yakın ilişkilerini sürdürmektedir. Bu arada İKB Dünya Bankası, IMF ve Avrupa Kalkınma Bankası (EBRD) gibi kuruluşlarla birlikte bazı çalışmalar yapmaktadır.

BİLİM TEKNOLOJİ VE İNSAN KAYNAKLARINI GELİŞTİRME

Bilim ve Teknoloji Uygulamaları, İKB üye ülkelerde bilim ve teknoloji gelişme düzeyinin düşük olduğunun farkındadır ve ekonomik programlarının başarısı için kullanılması konusunda bir dereceye kadar teşvik etmektedir. İKB'nin bilim ve teknoloji geliştirme programı genel olarak bilim adamlarına yardım şeklindedir. İhtisas eğitimi için burslar, üye ülkeler arasında araştırma, bilgi ve birikim alışverişi gibi. 2005 yılı boyunca 0.45 milyon \$ tutarında 14 projeye İKB finansman sağlamıştır.

İKB üye ülkelerdeki kuruluşları yüksek başarı için desteğini sürdürmektedir ve bu nedenle 2003 yılında bilim ve teknoloji ödülü koymuştur. Bu ödülün tutarı 100.000 \$ olup her yıl üç kuruluşa verilmektedir. Bir başka teşebbüs Yeni araştırma destek programıdır. Bu program insan kaynaklarını geliştirme amacıyla düzenlenmiştir. Ayrıca bu program genç araştırmacılarda beyin göçünün zıt etkilerini azaltacaktır ve uzmanlıklarından yararlanmak için geri dönüşleri kolaylaştıracaktır. Yine bu program üye ülkelerden seçilmiş adaylara burs sağlamaktadır. Bu burslar 8 ile 15 & arasında değişmekte olup en fazla 30.000 &'a çıkabilmektedir. Halen 15 araştırmacı bu programdan yararlanmaktadır.

Teknik İşbirliği Programı, İKB'ye bağlı bu program (TCP) İnsan kaynaklarının kalitesini bilgi değişimi ve know-how yoluyla geliştirmek amacıyla 1983' de kurulmuştur. Bu İşbirliğini teşvik ederek, bilgi ve birikim aktararak ve üye ülkelere teknik kapasite transferiyle başarılmıştır.. Bu program meslek eğitimi, tanıtım ziya-

retleri, uzman eğitimi ve atölye ve seminer çalışmaları gibi bazı araçları kullanmıştır. Programın öncelikli alanları finans, eğitim, tarım ve çevredir. Bunun yanında endüstri, taşımacılık ve gelişmiş üye ülkelerden gelen taleplere özel önem verilmektedir. 2005 yıl sonuna kadar 1222 işlem için 26.15 milyon \$, üye ülkeler ve bölgesel kuruluşlar adına onaylanmıştır. Bunların dışında 13.35 \$ tutarında 456 seminer ve çalışma, 9.09 milyon \$ tutarında meslek eğitimi çalışması ve 3.71 \$ tutarında bir kaynak da 211 uzmanlık hizmetine ayrılmıştır. 2005 yılı boyunca 2.25 \$ tutarında 105 işlem yapılmıştır.

Bilim ve Teknoloji Burs Programı, 1997 yılında kurulan bu programın temel amacı az gelişmiş 20 ülke arasından bu programa uygun olanları içinde insan kaynaklarını geliştirmektir. Geçen 7 yıl içinde (1998-2005) bu programdan 140 öğrenci faydalanmıştır.

Yüksek Teknoloji Merit Burs Programı, bu program bilim ve teknolojiye ileri araştırma ve çalışmalar için düzenlenmiş olup 1991-92 yıllarında uygulamaya girmiştir. Temel amacı teknik olarak kalifiye insan gücü yetiştirmek ve üye ülkelerdeki kuruluşların bilimsel ve teknolojik kapasitelerini artırmaktır. Şimdiye kadar burslar seçilmiş 16 alanda ileri araştırmalar yapmak üzere seçkin bilim adamı ve araştırmacılara ödül olarak verildi. İlk çalışma dönemi 3 yıl, 1 yıl da post doktora için olup tamamı 4 yıldır.

Şimdiye kadar 44 ülke, 171 kuruluştan 271 araştırmacı faydalanmıştır. 2005 yılı içinde program 35 araştırmacı için 1.03 milyon \$ burs vermiştir.

Üye olmayan topluluklara Burs programı, Bu program akademik yeteneği olan fakat yoksul Müslüman öğrencilere ister kendi ülkelerinde isterse üye ülke üniversitelerinde uzmanlık eğitimi almaları için 1983-84 yıllarında uygulamaya girmiştir. Bu çalışmalar özellikle tıp, mühendislik, tarım ve bilgisayar alanlarını kapsamaktadır. Bunun yanında sosyal bilimlerde de bazı uygulamalar vardır. Bu programa göre 9 ü İKB üyesi 56 ülkeye burs tahsis edilmiştir. Sadece 2005 yılında toplam 2.83 milyon \$ harcanmıştır. Kuruluşundan bu yana bu program 7278 öğrenciye 54.90 milyon \$ tutarında burs vermiştir.

BİR EĞİTİM KURUMU OLARAK İKB

İKB bir eğitim kuruluşu olmak için gayret etmektedir ve bu alanda bazı girişimler yapmaktadır. Bilgi Yönetimi (KM) bağlamında İKB kendisini bir eğitim kuruluşu yapma niyetiyle, onu bir çatı olarak benimsemiş ve bu amaçla gündün güne çok güzel uygulamalar yapmıştır. Bilgi yönetimi programı (KMP) aslında İKB grubunun bir programıdır. Grup 2005 yılında bu programla performansını ilerletmek, bilgi transferi yoluyla kurumsal gelişmesini sağlamak istemiştir. Programın bu amacı, yapılan uygulamalarla geçmiş tecrübelerle dayalı yapıyla ve sürekli öğrenme yoluyla bankayı bilgi temelli bir kuruluş yapmaktır. Bu programın iki temel amacı

vardır.(i)Hem İKB grubun birikimlerini hem de sistematik bilgiyi yükseltmek ve düzenlemek.(ii) Bu bilgiyi İKB grubun içinde ve dışında bütün müşterilerin kullanımına hazır hale getirmek. KMP halen İKB'nin tarihi olaylarını saklamak için bir sözlü tarih seti oluşturmaktadır. Bu set hatıraları ve bankanın gelişmesinde emeği geçen anahtar karakterlerin seslerini emekliliklerinden önce kaydedecektir.

ZORLUKLAR VE İLERLEME

31 yıl önce kurulduğundan beri İKB hem kendi üyeleri ve hem de üye olmayan Dünya üzerindeki Müslüman toplulukların sosyal kalkınması ve iktisaden ilerlemesi için gayret göstermiştir. Geçmiş 30 yılda bazı üye ülkeler tarım ekonomisinden sanayi ekonomisine geçiş sürecinde önemli ilerlemeler kaydetmişlerdir. Fakat bazı az gelişmiş ülkeler sosyal ve ekonomik zorluklarla karşı karşıya kalmışlardır.. Bu zorlukların başında da siyasi ve iktisadi yönetim alanında yapılacak reformlar için sağlam bir karar verememek gelmektedir.

Bugünün zorlukları üyelerin 1975 de karşılaştıklarından çok farklıdır. Bugünün rekabetçi baskıları, 2015 yılı hedeflerine göre oluşması gereken programların eksikliğinden duyulan kaygı, ticaret ve sermayenin liberalleşmesi, lokomotif sektör olarak özel sektörün ilerlemesi, ve siyasi ve iktisadi yapıların daha farklı algılanması gibi kalkınma sorunları, hem kalkınmayı hem de iktisadi kalkınmanın genişlemesini etkilemiş ve yeni bir kalkınma felsefesinin doğmasına ve bazı politik kaygıların doğmasına sebep olmuştur.

Globalleşme gelişmekte olan ülkelere bazı fırsatlar sunarken az gelişmiş ülkelerin marjinalleşmesine sebep olmaktadır. Son yıllarda gelişmiş ülkeler az gelişmiş ülkelerin

mallarının kendi pazarlarına girmesini sağladılar. Bununla birlikte gelişmiş ülkelerin, az gelişmiş ülkelerdeki düşük gelir düzeyini değiştirmek için bazı temel ihracat mallarına desteği de devam etmektedir.

2002 de yapılan Para Konferansında başış grubunun söz vermesine rağmen, resmi yardımların düşmesi az gelişmiş ülkeler için bir başka zorluktur. Çünkü bu ülkelerin yetersiz finans kaynaklarıyla yoksulluğu azaltmak mümkün olmayacak ve yeni bin yılın hedeflerine de ulaşamayacaktır. Bütün bu zorlukların bir telafisi olarak İKB, finansman taahhütlerini yerine getirmeye ve az gelişmiş ülkelerin küresel ekonomiye bütünleşmesi için yeni finansman kolaylıkları sağlamaya devam edecektir.

Üyeler arasında iktisadi işbirliğinin artması Bankanın en önemli amaçlarından biridir. İKB Grup Ülkeler ve bölge düzeyinde tamamlayıcı çalışmaları ve karşılıklı faydaları teşvik yoluyla arabuluculuk yapmaktadır. Üye ülkelerde işbirliğini geliştirmek için Banka, İKT bünyesinde tercihli sitem yoluyla ticareti liberalleştirmek, yeni yatırım fırsatları oluşturmak, tekaful sigorta uygula-

masını yaygınlaştırmak ve grup içinde yeni bir ticari varlık bankası oluşturmak gibi yeni mekanizmalar oluşturmaktadır.

Gelecekte İKB çalışmalarının yeni bir boyutu kalite eğitimini içermektedir. Bankanın yeni stratejik planı bankanın karşılaştığı önemli zorlukları ve bankanın yardımcı olacağı öncelikli alanları açıklamaktadır. S. Planın uygulama mekanizması geçmiş 31 yılda kalkınmanın desteklenmesine yardımcı olmak suretiyle bankanın kazandırdığı tecrübeler üzerine kurulmuştur. Sonuç olarak banka üye ülkelerdeki katılımcıların ihtiyacına en uygun politikaların uygulanması için dağıtım kanallarını işleterek ve katılımcıların amaçlarına yardımcı olacak işlemleri sürekli gözden geçirerek gerekli önlemleri alıyor. S.plan mekanizmalarının uygulamasının bir parçası olarak Banka, ortaklarla işiştarelerini sürdürerek onların uygulamalara tam katılımlarını sağlamakta ve bunu daha da ileriye götürmek amacındadır. Uygulama çalışmalarındaki bu yaklaşım, katılımcıların amaçlarının gerçekleştirilmesinde, İKB yardımlarının daha etkili olmasını sağlayacaktır.

İKB özellikle az gelişmiş ülkelerde, KOBİ'lerin önündeki engelleri kaldırarak

özel sektörün güçlendirilmesi gereğini fark etmiştir. Banka KOBİ'lerin gelişmesine odaklanırsa hem istihdamın artırılmasına hem de yoksulluğun azaltılmasına çok büyük yararlar sağlayacaktır. Sonunda Banka üye ülke katılımcıları için mikro kredi programını geliştirdi. Mikro kredi uygulamasının başarısının garantisi bakımından Banka, kuruluşların kapasite artırımı için teknik yardımı genişletmeyi amaçlamaktadır. Bu uygulama KOBİ'lerin karşılıklı avantajlarını kullanılmasında aracı rolü oynamış olacaktır ve böylece yoksulluk amaçlanan makul seviyesine inecektir.

İslami finans sektörü, global finans piyasasının bir parçası olarak kendi kendini kurmuştur. Yine pek çok alt yapı kuruluşu uluslar arası düzenleme ve standartlara uygun olarak kurulmuştur. Bu hizmeti kullananların ihtiyaçlarının sürekli yükselişi ve değişimi, risk ihtiyaçlarını karşılamak için yeni finansal ürünlerin doğmasına yol açmıştır. Ayrıca bu yeni ürünlerin şeffaf, karşılıklı ilişkilerde ahlaki ilkelere uygun ve sürekli istikrarsızlık ve kredilere karşı risk yönetim kapasitesini artıran ürünler olması gerekir.

Kurum düzeyinde İKB Grup, üye ülkelere daha fazla yardım yapabilmek için global piyasadaki kaynak transferi üzerine yoğunlaşmıştır. Bu açıdan Banka uluslar arası piyasalardan İslami finans sektörüne kaynak akıtmak amacıyla ilk olarak enstrüman çeşitlendirmesiyle işe başlamıştır. Bunlardan biri SUKUK adı verilen orta vadeli euro-bond dur(EMTN). Banka 2005 in 2. çeyreğinde 500 milyon & lık EMTN çıkarmıştır. EMTN esnek bir araçtır ve S.plana göre ilk iki yılda bu yolla 1 milyar \$ tutarında bir kaynak transferi beklenmektedir.

Ağustos 2003 de Sukuk uygulamasının çıkışı itibariyle 400 milyon \$ lık kaynak transferinin başarılı dağıtımından sonra Banka, üye ülkelere yardım amaçlarını daha etkili gerçekleştirmek için uygulamaya süreçlerini yeniden düzenledi. Bankanın kaynaklarının yükselebileme yeteneği Onu üye ülkelerin iktisadi kalkınmalarında daha etkili rol oynamaya sevk etmiş ve çok taraflı kuruluşlar içinde lider olarak, gelişmiş dünyaya karşı pozisyon almak durumunda kalmıştır. Onun misyonuna göre şüphesiz ki İKB Grup, gelecekte bazı zorluklarla karşılaşacaktır. Sağ duyu ile bu zorlukları açıklamak gerekirse, banka her zorluğun dönemecinde bir fırsat yakalamıştır. Bu durumda banka 31 yıldan beri akıp gelen bilgi ve birikim ile yönetimde başarılı olmuş ve dinamik olarak dış değişiklikleri de yönetmiştir (Thirty-one Years in the Service of Development, 2005, ss. 1-37).¹

TÜRKİYE İLE İLİŞKİLER

Türkiye Bankanın ilk kurucularından 5 büyük ortağın biridir ve genel kurulda daimi temsilci bulundurmaktadır. Aynı zamanda Türkiye bankanın kaynaklarından en çok yararlanan ülkelere biridir.

İKB'nin Türkiye'ye katkısı iki şekilde olmaktadır. Birincisi finansman ihtiyacı olan özel sektörün hisse senetlerini, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası kanalıyla satın almaktadır. Bu yolla İKB 10 civarında Türk şirketine ortak olmuştur. Bunun dışında Banka doğrudan özel sektör hisselerini de almaktadır. Bu şekilde de Banka Türk firmalarına 8.3 milyar \$ lık kaynak aktarmıştır. Teknik yardım çerçevesinde Türkiye'ye tahsis edilen 3 milyon ID'lık finansmanı da, Testaş ve Tübitak araştırma ve geliştirme projelerinin gerçekleştirilmesinde kullanmışlardır.

Türkiye Banka kaynaklarından ödünç tipinde olan kredilerden en az yararlanmaktadır. Bu dilimdeki krediler genellikle üye ülkelerin alt yapı yatırımları için verilen fonlardır. Bu krediler uzun dönemli olup hizmet karşılığı sadece düşük oranda komisyon alınır. Türkiye şimdiye kadar iki proje için bu şekilde 9 milyon ID kredi almıştır.

1990 yılında İslam Ülkelerinin teknik iş birliğinden sorumlu bakanları İstanbul'da bir toplantı yapmışlardır. Bu toplantıda DPT'nin Türkiye adına teknik işbirliği alanında yetkili bir kurum olduğu açıklanmış ve bu tarihten itibaren Türkiye ile İKB arasında sürekli temaslar başlamıştır. Bu bağlamda üye ülkelere uzman gönderilmesi veya üye ülkelere gelen katılımcılara eğitim verilmesi ya da onlar için inceleme gezileri düzenlenmesi konularında işbirliği yapılmıştır. Bu işbirliğinde finansman Banka tarafından, düzenleme ve aynı katkılar Türk kamu ve özel kuruluşlarınca sağlanmıştır. 26.11.1997 tarihine kadar gayri resmi yürütülen bu çalışmalara bu tarihte yapılan bir anlaşma ile resmi bir kimlik kazandırılmıştır. Bu çerçevede anlaşmasına göre DPT ve Banka, kendi kapasitelerini kullanarak, üye ülkelerin ve üye olmayan Müslüman toplulukların kalkınma çabalarını artırma yolunda işbirliğini amaçlamışlardır.

1983 yılında Müslüman Azınlıklara Burs Programını başlatan Banka, 1985 yılından itibaren bazı burslu öğrencilerin Türkiye'de öğrenim görmesini sağlamıştır. Bu işlemlerin düzenli yürütülmesi için de 1987 yılında Banka ile T.C hükümeti arasında bir işbirliği protokolü imzalanmıştır. Bu tarihten itibaren Banka burslusu bu öğrencilerin işlemleri Başbakanlıkta görevli bir müşavir tarafından yürütülmektedir.

Türkiye'nin eğitim imkanlarının gelişmiş olması nedeniyle Banka burslusu öğrencilerin çoğu ülkemizde öğrenim görmeyi tercih etmektedirler. Bu nedenle her yıl Türk üniversitelerinde 60 civarında kontenjan ayrılmaktadır. Bu öğrenciler için Bankanın yıllık olarak ayırdığı finansman tutarı 1.2 milyon \$ civarındadır.

İKB İslam Ülkeleri Ekonomik ve Ticari İşbirliği Daimi komitesi (İSEDAK) ile de sıkı işbirliği içindedir. İKT örgütüne bağlı bu kuruluşun Başkanı T.C Cumhurbaşkanı olup sekreteryasını da DPT yürütmektedir. Bu kuruluş çalışmalarını yaparken İTK Genel sekreterliği dahil İKT'ye bağlı bütün kuruluşların teknik imkanlarından ve uzmanlıklarından yararlanmaktadır. Bu anlamda İSEDAK'a hizmet veren kuruluşların başında İKB gelmektedir. İSEDAK'ın sürekli gündeminde olan İhracatın Finansman Mekanizması ve İhracat Kredi Sigortası gibi iki önemli kuruluş Bankanın yaptığı destek ve katkılarla hayata geçirilebilmiştir. Bütün bu çalışmalar İKB-Türkiye ilişkilerinin de etkilemektedir (Karluk, 2002, ss.111-113). Aslında İKB ile Türkiye arasında önemli derecede ikili ilişki olmasına ve Bankanın en büyük 5 ortağından birisi olmasına rağmen Banka çalışanı Türk personel sayısı 2000 yılı itibariyle 7, üst düzey görevli sayısı da 1 dir. Buna mukabil Sudan'ın sermaye payı %0.3 olmasına rağmen çalışan sayısı 80'dir ve bunlardan 4'ü üst düzey görevlidir (Çarıkcı, 2000, ss. 15-18).

¹ Ayrıca bakınız: Üyelerinin Hizmetinde 27. yıl, 2001 İstanbul, İKB Yayını; Kaknüs Ajans; Twenty-two Years in the Service of Development, 1996 S.Arabia, İDB; R. Karluk, Uluslar Arası Ekonomik, Mali ve Siyasal kuruluşlar, 2002 Ankara, s.101-115

DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Dünyanın diğer bölgelerinde olduğu gibi İslam coğrafyasında da gerek siyasi ve gerekse iktisadi işbirliği ihtiyacı her zaman duyulmuştur. Bu amaçla önceleri İKT ve İKB kurulmuş son zamanlarda da D8'ler gündeme taşınmıştır(Karaca, 1996, s.39-46). Dünya Bankası modelinde ve ona alternatif olarak kurulun İKB'nin, bu amaçla bazı tamamlayıcı ve bağlı kuruluşlar oluşturduğu görülmektedir. Faizsiz sistem İslam Bankacılığının, uzun dönemde Dünya çapındaki en büyük iddiasıdır. İKB bunu çok güçlü biçimde hissetmekte; bu misyonunu etkin ve başarılı biçimde yürütmeye çalışmaktadır(S.Hasan Siddiki, 1994, s.68).

Batılı bazı kaynaklar İKB'ni, İslami kurullara uygun olarak faizsiz finansman teknikleriyle çalışan ve bir yardım kurumu ve ticari bankadan ziyade kalkınma yardımı sağlayan, Dünyanın tek finans kurumu olarak kabul etmektedirler(Rodney Wilson, 1995, s. 307)

1960'dan İKB'nin kuruluş yıllarına kadar Dünyanın değişik coğrafyalarında pek çok faizsiz bankacılık girişimi olmuştur. Mesela 1965-67 arasında Mısırdaki 11 faizsiz banka kurulmuş Malezya' da ve diğer bazı Müslüman ülkede de tartışmalar başlamıştır(H. Abdullah 1985, s.40-41). İşte İKB bütün bu tartışmalardan sonra hem faizsiz bankacılık üzerindeki şüpheleri gidermek ve hem de İslam coğrafyasına ait örnek bir finans kurumu oluşturmak gayesiyle kurulmuştur. Bu yüzden İKB hem faizsiz bankacılığının başarısı ve hem de üzerine aldığı misyonu yerine getirebilmesi adına dikkatleri üzerinde toplamıştır.

Kuruluş yıllarında bu heyecanla bazı işler başaran İKB, zaman ilerledikçe aynı heyecan ve hızını devam ettirememiştir. Kendisine model aldığı Dünya Bankasında 10.000 personel çalışırken kuruluşundan itibaren 30 yıl geçmesine rağmen personel sayısı 1000'e bile ulaşamamıştır.

Faizsiz bankalar, "İslam Ekonomisi Paradigmasıyla" ve mudarabe ilkesinden hareketle kurulmuş ve klasik bankalara alternatif olarak ortaya çıkmıştır. Banka kurumu Kapitalist sistemin bir mabedi gibi kabul edilirse "İslam Ekonomisi Paradigması" adına bu bankaların önemi ortaya çıkmaktadır. Ancak ne yazık ki ilk yıllardaki küçük çaplı uygulamalardan sonra mudarabe ilkesinden hızla uzaklaşarak daha az riskli ve daha kolay yöntemlere kaymışlardır. İKB örneği incelenirse 1978 yılında mudarabe yatırımlarının payı bütün yatırımlar içinde %5.3 ; 1981 yılında ise sadece %0.8'dir. Bankanın 1996 yılı raporlarına göre 1975 den beri mudarabe yöntemle kullanılan fonların toplamı 19.38 milyon ID ; proje sayısı ise sadece 4 tür. Bunların yanında daha kolay ve daha az risksiz olan leasing %52, murabaha %15 paya sahiptir(Ulusoy, 1997, s.187). Bunun yanın-

da Bankanın 2005 yılı açıklamamasında mudarabe yatırımlarından hiç söz edilmemektedir. Faizsiz bankaların bu davranışları herhalde "İslam Ekonomisi Paradigması"nın gündemden düşmesine yol açabilecektir.

İKT'ne üye ülkelerin çoğunluğu az gelişmiş ülkelere olmaktadır. Bu yüzden İKB, bu yoksul ülkelere ayırdığı yardım miktarını artırmalıdır. Ancak bu durumda İslam Ülkeleri arasındaki gelişmişlik farkının giderilmesine katkıda bulunabilir.

Üye ülkeler arasında ciddi bir ticari işbirliğinden söz etmek çok güçtür. Çünkü yıllar itibarıyla üye ülkeler arasındaki ticaret hacmi %10-13 civarında değişmektedir. Petrol ihracatçısı ülkeler bir tarafa bırakılırsa üyelerinin çoğu yoksul ülkelere oluşan Banka, ticaret hacminin genişletilmesinde daha çok rol alması gerekmektedir. Bu amaçla Banka uluslar arası toplumdan kopmadan hem kendi misyonu gereği ve hem de bölge ihtiyacı bakımından "Gümrük birliği" , "Serbest bölgeler"v.b organizasyonlara gidebilir. Demek oluyor ki bir bölgesel işbirliği kurumu olarak İKB henüz yolun başındadır.

KAYNAKÇA

- Karlık, Rıdvan. Uluslar Arası Ekonomik Ve Siyasal Kuruluşlar. 2002, Ankara.
- Karaca, Yaksel. İslam kalkınma Bankası Kuruluş, İşleyiş ve Faaliyet Yapısı. Maliye Dergisi s.124, 1997 Ankara
- Çarıkçı, Emin. İslam konferansı Teşkilatı ve İKB. Standart Dergisi c.39, sayı. 465
- Ulusoy, Recep. Mudarabe. Basılmamış Doktora Tezi, 1997 İstanbul.
- Hüseyin, Abdullah. The MWL Journal.1985 Mekke, Vol 12(4).
- Rodney, Wilson. The Oxford Encyclopedia. 1995 New York, Volum. 2.
- S. Hasan, Siddiki. İslamic Banking. 1994 Karachi-Pakistan, 1. Basım.
- Thirty-one Years in the Service of Development. İslamic Development Bank, 2005 Cidde
- Üyelerinin Hizmetinde 27. Yıl. İKB Yayını, 2001 İstanbul, Kaknüs Ajans.